

Анна Маринова

Явяването на голямата Светлина

(Тълкувание на Ис. 8:23-9:6)¹

Христовото Рождество както и необикновеността на Родения във Витлеемската пещера е предсказано по един завладяващ начин от св. прор. Исаия в пророческо слово за явяването на голяма светлина (Ис. 8:23-9:6). Това утешително пророческо слово създава известни затруднения за неговото датиране. Началният стих (8:23) може да се отнесе към пророческата дейност на Исаия понеже в него се съдържа описание на бедствията причинени от Сироефремската война (733 пр.Хр.). Според К. Marti (и други учени) следващите стихове (9:1-6) са написани след Вавилонския плен (538 г. пр.Хр.). Аргументите им за това са следните: 1. Исаия не възлага надеждата си на царския дом на Давид, а на религиозната общност. 2. Темата за ревността на Яхве при по-древните пророци не е повод за утеха. Тя става такава едва при прор. Йезекиил. 3. Целият народ, а не само една част, е описан като угнетен. 4. По времето на изричането на това слово домът на Давид няма повече царуващи потомци.² Текстът на Ис. 8:23-9:6 най-вероятно е изречен от прор. Исаия, но е редактиран след Вавилонския плен (538 пр.Хр.) затова и той съдържа следпленните очаквания на Месия предвид новата реалност – липсата на цар, наследник и продължител на Давидовата династия. След Вавилонския плен (538 сл. Хр.) надеждата за възстановяване на династията на Давид се изразява в очакването на един потомък (Йер. 23:5; Зах. 3:8; 6:12), който е представен като пастир (Ис. 40:11 и сл.; Йез. 34:12; Зах. 11:16 и сл.), новопоникнала клонка (Ис. 11:1 и сл.), цар, чието царуване е голямо и е с мир и правда (Ис. 8:23-9:6). Този месия, в есхатологичните следпленни очаквания, е представител на Яхве, който ще донесе спасителното бъдеще когато ще настъпи окончателно блаженство и мир, ще изчезне смъртта и ще настане новото творение (Ис. 65:17; Зах. 8, 7-14, 14:8-11). Месия същевременно е очакван и като спасител с титлата “син човешки” (която е заимствана от Дан. 7:13-14).³ Похватът

¹ Ст. 23 от 8 гл. на Масоретския текст съответства на ст. 1 от 9 гл. от синодалното издание на Библията, С., 1991 г.

² Wildberger, H. Jesaja, T. 1, Neukirchen 1980, S. 368.

³ Gerstenberger, E. Israel in der Perserzeit, Stuttgart 2005, S. 159 - S. 160, S. 371.

да се вземе едно историческо събитие от миналото (в случая последиците от Сироефремската война) и да се прочете по нов начин е типичен за пленно-следпленната есхатология. Но при това припомняне на миналото, старото не е историческа реминисценция, а е средство за представяне, с помощта на познатите представи, на новото, което ще се яви в бъдеще.⁴

23. Защото не ще има мрак, който ще я утеснява. По предишното време унизи земята Завулонова и земята Нефталимова, а следващото ще прослави пътя при морето отсам Йордан, езическа Галилея. 1. Народът, който живееше в тъма, видя голяма светлина и за живеещите в земята на смъртната сянка, светлина изгря над тях. 2. Ти ще увеличиш ликуване, ще увеличиш радостта. Ще се радват пред лицето Ти с радост, като радостта по време на жетва; както ликуват при разделяне на плячка. 3. Защото робското иго и тоягата за гърба му, пръчката, която го пропъжда, ще бъде счупена като в деня на Мадиам. 4. Защото всяка войнишка обувка, която се обува за смут и одежда, валяща се в кърви ще бъде изгорена - храна на огъня. 5. Защото Младенец ни се роди, Син ни се даде и царуването Му ще бъде на рамената Му. И ще Му нарекат името – чуден Съветник, Бог силен, Отец на вечността, Княз на мира. 6. Ще се увеличи царуването Му, което е голямо, и мира няма да има край. Ще бъде той на престола на Давид и за царството Му за да го укрепи и за да го утвърди чрез съд и правда от сега и до века. Ревността на Господа на войнствата (Саваот) направи това.⁵

Пророческото слово започва с представянето на земята Завулонова и Нефталимова като унижена, което изяснява конкретното събитие от историята на Израил поради което е изречено утешителното слово. Под Завулонова и Нефталимова земя (ст. 23) се има предвид Северното Израилско царство. Причината за унижението на Северното царство не е спомената, защото тя е била самопонятна за слушателите (респ. читателите) на този текст. Това е следствието от избухналата през 733 г. пр.Хр., т.нар. Сиро-Ефремска война когато Израилският цар Факей (735-733) и царят на Дамаск Рецин нападат Юдея и цар Ахаз (733-727) с цел да го свалят от престола и на негово място да поставят неизвестния „син Тавеилов“ (Ис. 7:6). Цар Ахаз е принуден да

⁴ Kilian, R. Jesaja 1-12, Wuerzburg 1986, S. 70.

⁵ Текстът е преведен от Biblia hebraica, Kittel, R. (Hrg.), Stuttgart 1990.

повика на помощ могъщия асирийски цар Теглатфеласар III (745-727). Теглатфеласар опустошава голяма част от Северното царство като само столицата Самария не е превзета. Земята на Нефталимовото коляно е присъединена към Асирия (4 Царств. 15:29) което значително отслабва Северното царство. В исторически извори се описват победите на Теглатфаласар III: „Всички градове на Бет Омри (дом на Амврий – б. м.) причислих при моите по-раншни походи към областта на моята страна, а само град Самария оставих... Просторната (земя, в. см.) Нафтали присъединих към областта на страната Асирия ”.⁶ Пътят към морето, за който се споменава в ст. 23, безспорно е т. нар. морски път (*via maris*), който минава покрай Средиземно море и свързва Египет с Дамаск и други градовете в Мала Азия. В стих първи (Ис. 9 гл.), чрез един антитетичен паралелизъм в двете части на стиха (противопоставяне на тъмнина-светлина), се изразява утешението, че Бог ще спаси народа Си от чуждоземните нашественици (асирийците). Смъртната сянка (*sal mawet*) и тъматата (*hosek*) са символи на унизеното положение на Северното царство. Над него обаче Бог обещава изгряването на голяма светлина. Светлината е божествено свойство. В Священото Писание Бог се нарича истинска Светлина (Пс. 27:1; Мих. 7:9; Йоан 1 гл.), която просвещава всеки човек (Йоан 1:9). Затова свети Йоан Златоуст вижда в този текст не само утешително пророчество за Северното царство, но и указание за това, че голямата светлина е Самият Христос.⁷ Светлината според него е и евангелското благовестие, което озарило тъматата на заблудата и нечестието.⁸ Ценно свидетелство за разбирането на текста на това пророчество е Евангелието според Матей, където то е посочено като отнасящо се до Христовата проповед в Галилея и Неговото установяване в град Капернаум (Мат. 4:12-16). Заселването на Христос в Капернаум е видно от Матей в перспективата на изпълненото пророчеството на Исаия а именно, в това, че езичниците в Галилея ще станат причастни на Христовата благодат.⁹ Христовото поселване в Капернаум се изяснява от блаж. Теофилакт с името на този град, което означава дом на утешението -

---

⁶ Цит. по Шиваров, Н. Външнополитическият живот на Израилското и Юдейското царства през царуването на Теглатфаласар III Асирийски, ГДА 1959-1960, с. 85.

⁷ Вж. Св. Йоан Златоуст Толкование на пророка Исаю, Т. 6, ч. 2, СПб. 1899, с. 112.

⁸ Св. Йоан Златоуст Толкование на святога Матей Евангелиста, СПб 1901, с. 141.

⁹ Luz, U. *Das Evangelium nach Matthaeus*, 1 Teilband, Neukirchen 1997, S. 171. U. Luz изяснява определението езическа Галилея като технически термин, а не с това, че Галилея била населена от езичници. *Ibid.*, S. 170.

Спасителят се поселил в него за да направи езичниците дом на Утешителя, Светия Дух.¹⁰ Явяването на голямата светлина непременно ще се настъпи затова Бог възвестява време на радост (ст. 2). Думата *simha(h)* означава радост въобще,¹¹ а глаголът „ликувам” (*gjl/gul*) се използва най-вече в култовия език и означава радост пред лицето на Бога.¹² Голямата радост, която ще настъпи, е обрисувана от св. прор. Исаия посредством две картини - картината на радост при жътва и радост, която настъпва при разделянето на завоюваната при победа плячка (ст. 3). За страна като Палестина, която е бедна на вода, особено важна е жътвата на зърнените храни (*qasjr*) затова и радостта след събирането на добра реколта е самопонятна. Празникът на жетвата в Израил се е празнувал като благодарност към Яхве, Който дава плодородието на земята (Иzx. 23:16, Втор. 16:17). Радостта при подялбата на плячка се дължи на правото войниците, които не са наемани, след победата да си разделят част от завладяното,¹³ освен ако не е определено цялата плячка да бъде предадена на заклятие (вж. Втор. 2:34, 3:6; Иис. Нав. 6:16, 20; 1 Цар. 15:18 и др.) и напълно унищожена (т.нар. *herem*)¹⁴. Радостта тук обаче не е следствие на победа при конкретна битка, въпреки че в текста се говори за „деня на Мадиама” – т. е. споменава се за славната победа, която Геден е извоювал срещу Мадиама (Съд. 7:9 и сл.). Радостта от тази победата на Геден е голяма, тъй като Сам Бог я прави възможна и тя изцяло е приписана на Яхве чрез картинното описание „Господ постави меча на всеки срещу другаря му” (Съд. 7:22). Подобна е радостта, която се възвестява сега за Израил, а повод за нея е това, че Бог е съкрушил робското иго (*ʾol subalo* – робското му иго. Глаголът *sabal* картинно предава робската работа и означава „нося товар като роб”) и е премахнал вече наказанието, чийто символи са тоягата (*mate(h)*) и жезълът (*sebet*).¹⁵ Всичко, което принадлежи на враговете на Израил и което е изразено чрез синекдохите „войнишка обувка” и „войнишка дреха, обагрена с кръв”, ще бъде изгорено с огън (ст. 5). В изгарянето на дрехите, обагрени с кръв, св. Василий Велики вижда пророчество за тайнството Кръщение, когато ние събличаме стария човек със страстите и похотите му

¹⁰ Блажени Теофилакт Охридски Тълкувание на Евангелието, ч. 1, Атон 2003, с. 80.

¹¹ Gesenius, W. Hebraeisches und aramaeisches Handwoerterbuch ueber das Alte Testament, Heidelberg 1962.

¹² Виж. Jenni, E. Във Theologisches Handwoerterbuch zum Alten Testament, Jenni, E. (Hrg.) Guetersloh 1971, S. 416.

¹³ Вж. Пиперов, Б. Тълкувание на книга пророк Исаия, С. 1982, с. 34.

¹⁴ Повече за *herem* вж. в Шиваров, Н. Библейска археология С. 1991.

¹⁵ Вж. Речник на библейските символи, С. 1995, с. 199.

и се обличаме в Христос (Гал. 3:27).¹⁶ Истинска радост е породена не от богатата реколта или е следствие на освобождаването от враговете, а причина за нея е раждането на младенец – цар (ст. 5), който носи, подобно на одежда, своето царуване на раменете си.¹⁷ Този цар е назован с четири имена, които го характеризират. Даването на име в древния Ориент означава път за познаването на този или на това, което е именувано.¹⁸ В Египет на възкачващия се на трона фараон се дават пет т. нар. тронни имена като между рождението и възкачването на престола на даден фараон се смята че има изключителна божия грижа и призоваване. Фараонът е призван и избран от бог Амон-Ра чрез оракул, който възвестява началото на неговото царуване.¹⁹ Младенецът-цар в пророчеството на Исаия е наречен с четири имена, а в Египет (както споменахме) на фараоните са давани пет имена. Затова А. Alt приема, че последната част от пророчеството, съдържащо петото тронно име, е загубена. Според него са загубени думите “възвеличаващ владичеството” – *marbe(h) hamisra (h)*. Основание за това си предположение А. Alt намира в това, че в началната дума на следващия стих (ст. 7) - думата *lemarbe(h)* буквата мем, макар и да е в началото на думата, е със своето крайно начертание и следователно на читателя е указано, че има част от текста (петото тронно име), която е загубена.²⁰

Даването на четири имена на родения младенец-цар е повлияно от египетската практика на тронните имена, но това повлияване не трябва да се приема като копиране и следователно търсенето на пето име, което е загубено, според нас е пресилено. Този акт на даване на имена произлиза от йерусалимската царска практика, която е повлияна (като език и символи) от египетската практика.²¹ Първото име, дадено на родения младенец, е чуден съветник (*pelel joles*). Между Масоретския текст (MT) и Septuaginta тук има разночетене. В Septuaginta стоят думите „ще му нарекат името ангел на великия съвет” (*kaleitai to onoma autou megales boules angelos*).²² Според

¹⁶ Василий Велики Толкование на пророка Исаию, М. 1993, с. 255.

¹⁷ Според Е. Waschke Ис. 9:1-6 възвестява раждането на Имануел, който не е син на прор. Исаия нито е някой цар, наследник на Давид за какъвто го смята Н. Wildberger. Waschke, E. Der Gesalbte, Berlin 2001, S. 83-84.

¹⁸ Вж. Вълчанов, Сл. Божиите имена в Стария Завет във Вечното в двата библейски Завета, Шиваров, Н., Вълчанов, Сл., ВТ. 1993, с. 17.

¹⁹ Вж. Koch, K. Geschichte der Aegyptischen Religion, Stuttgart 1993, S. 270.

²⁰ По Wildberger, H. Jesaja..., S. 365.

²¹ Beuken, W. Jesaja 1-12, Breisgau 2003, S. 249.

²² Septuaginta, Ralfs, A. (Hrg.) Stuttgart 1979.

светоотеческото разбиране ангел на великия съвет е Господ Иисус Христос, Който като Бог е по-горе от ангелите (срв. Евр. 1:4) защото докато ангелите са служебни духове (Евр. 1:14) то Христос е Син Божий по естество, Който е роден от Отца преди всяка твар (Евр. 1:5 и сл.).²³ Името „съветник” (joles) изразява не само интелектуалните способности на царствения Отрок, но и мъдростта да ръководи и управлява, т. е. неговата практическа мъдрост.²⁴ Чудотворенето пък е способност за извършване на велики дела. Само Яхве може да се окачестви като Бог, „Който върши чудеса” (Пс. 77/76:15) в историята на Израил (едно от тях е извеждането на Израил от Египет – Пс. 106/105:21). Това е и основанието за светоотеческото изяснение на чудния съветник като Бог Слово - Господ Иисус Христос. Макар че Той понизи Себе Си и при раждането Си (Фил. 2:7-8) прие образа на Раб, Той при Неговото снизхождение (kenosis – букв. опразване) ни най-малко не загуби от Своето божествено достойнство и величие.²⁵ Второто име на родения е Бог силен (el gibor). Думата „Бог” (elohjm), освен за Господ може да се употреби и за високопоставени хора като царе, съдии (срв. Пс. 45/44:7, Пс. 58/7:2), а Моисей е наречен Бог по отношение на брат си Аарон и на фараона (Изх. 7:1). С това не се изразява божеско почитание към тези хора, а се изтъква висотата на тяхното служение. Родилият се младенец-цар, на когото по-нататък в текста се приписват редица божествени свойства, се отличава с това, че той е силен. С прилагателното име „силен” (gibor) се окачествява този, който е силен по време на война, на битка, този, който се е проявил като герой.²⁶ В разглеждания текст el gibor е титла на идващия Месия.²⁷ Предвид на това обаче, че роденият е наречен с името княз на мира, то окачествяването му като силен означава това, че Неговата сила не е във военно, а е в духовно отношение. Третото име с което е наречен царят е отец на вечността - abjad. В древния Ориент, а и в Израил на царя се е пожелавало да живее вечно (Пс. 21/20:5, Пс. 72/71: 5, 17). В Священото Писание обаче вечността се отнася единствено до Бога, Който се призовава като вечен Бог – el olam (Бит. 21:33; Иер. 10:10). Така на родения младенец е приписано едно важно божествено свойство –

²³ Срв. Ambrosius Mediolanensis, Ueber die Sakramente ueber die Mysterien, Breisgau 1990, S. 99.

²⁴ Шиваров, Н. Записки.

²⁵ Св. Йоан Златоуст..., с. 51.

²⁶ Вж. Kosmala, H. В Theologisches Woerterbuch zum Alten Testament (TWAT), Botterweck, J. (Hrg.) В I, Stuttgart 1973, S. 909.

²⁷ Ibid, S. 912.

вечността. Родилият се е наречен и с четвърто име - княз на мира (sar salom). Царят трябва да осигурява мир; в негови дни мирът трябва да процъфтява (срв. Пс. 72:7). Мирът (salom) трябва да се разбира не само като отсъствие на война, но като време когато ще се извършва правдата (sedaqa). Мирът е Божий дар, вътрешна духовна радост и щастие.²⁸ Св. ап. Павел разкрива Господ Иисус Христос като наш мир (he eigene hemon) понеже Той примири чрез кръста както юдеите с езичниците, така и падналото човечество с Бога (Еф. 2:14-18). В стих шести има разночетене между МТ и Septuaginta, което разночетене обаче не засяга смисъла на обещаното – царуването на младенца върху престола на Давид ще е славно и няма да има край.²⁹ Това царуване още преди да се роди младенецът вече е голямо, което свидетелства за необичайността на личността на този Младенец. Роденият обаче не е определен като цар (melek), а неговото управление е означено като misrah – т.е. като управление на княз. Това дава повод на Н. Wildberger да изясни, че роденият нов цар на Израил тук се описва като княз понеже царят е подчинен на Яхве и е Негов представител на земята.³⁰ След Вавилонския плен (538 г. пр. Хр.) Израил няма самостоятелен цар. Дори по времето на династията на Макавеите (167- 37 пр.Хр.) те са само етнарси и не са напълно независими от съответната селевкидска или римска власт, а по-късно Иродовците са подчинени на римските императори и са васални царе (reges socii).³¹ Фактът, че след Вавилонския плен (538 пр.Хр.) на Давидовия престол няма самостоятелен цар, както и това, че властта на родения цар е описана като властване на княз, дава възможност Спасителя да разкрие на юдеите, които очакват земен Месия като възстановител на династията на Давид, Себе Си като истински Месия и Своего царство като царство не от този свят (Йоан 18:36). Извършването на правда и съд (ст. 6) е едно от задълженията на царя в древния Ориент и най-вече в древния Израил, където царят трябва да ги извършва защото те са заповядани от Яхве (Втор. 24:17; Ис. 1:17). Правдата и съдът обаче са божествени свойства, с които ще се отличава новородения младенец – цар. Според Свещеното Писание единствения съд, който е праведен е Божия съд (Неем. 9:13; Пс.

²⁸ Виж. Шиваров, Н. Човекът като Божий образ и подобие и съхраняването на живота и целостта на творението – в светлината на Стария Завет във Вечното в двата..., с. 82.

²⁹ В Septuaginta стоят думите: „голямо е началството му и мирът му няма да има предел, върху престола на Давид и на царството му”. Ralfs, A. (Hrg.) Septuaginta, Stuttgart 1979.

³⁰ Wildberger, H. Jesaja..., S. 384.

³¹ Мей, Х. Оксфордски библейски атлас, С. 1998, с. 39.

9:9, 35/34:24; Йоан 5:30; 1 Петр. 1:17 и др.). Господ Иисус Христос Сам разкрива, че Той ще извърши нелицеприятния и окончателен съд в последния ден (Мат. 25:31-46). Бог в Священото Писание на Стария Завет (Изх. 20:5; Втор. 4:24, 5:9, 6:15; Ис. Нав. 24:19) е описван като Бог ревнител (el qane') най-вече във връзка с това, че Израил не е верен на Завета.³² Пророк Йезекиил описва неверните Израил и Юдея (Йез. 23 гл.) като две сестри блудници, които извършвайки идолопоклонство и неспазвайки Закона, не са верни на своя Господ. Яхве е описан като Жених, Който следва след неверната Си съпругата (Израил), вика я и я заплашва с наказание ако тя не се върне към спазването на договорните отношения (Ос. 13:4).³³ В стих 7 обаче Божията ревност няма да накаже неверния Израил, а ще извърши възвестеното раждане на очаквания младенец.

Старозаветното човечество е очаквало явяването на голямата Божия Светлина, както и за идването на младенца-цар (masjah). За явяването на тази, обещана голяма Светлина св. апостол Йоан Богослов пише в предговора на своето Евангелие (Йоан 1:1-18), че мракът не я е обзел (Йоан 1:5). Тази светлина е чудният и силен Съветник и Цар, Младенецът Господ Иисус Христос.

---

³² Понеже Израил е избран за да бъде собствен на Яхве, затова и в Священото Писание на Стария Завет не се казва, че Бог проявява ревност спрямо езическите народи.

³³ Reuter, E. TWAT, Fabry, H. (Hrg.), B. 7, Stuttgart 1993, S. 59.